

TEKST:

Frans Collignon

ILLUSTRATIES:

Aquarius Studio, Archief en Wikipedia

Vissen en oprechte liefde

Jacob Cats in 1634, geschilderd door Michiel Jansz van Mierevelt (uit publiek domein – Wikipedia)

Vis en de hengelsport zijn al eeuwen verbonden met allerlei dubbelzinnigheden op erotisch gebied. Wie de lustig gesneden zalmnoten in fijn olieverf van Hendrick Bloemaert ziet of het schilderij van Jan Steen waarop een haring boven twee uien wordt gehouden om een fallus uit te beelden, weet dan al meer dan genoeg. Ook tekeningen van een visser op zijn stoeltje aan de waterkant die heel genoeglijk in zijn kruis wordt getast door zijn vrouwelijk gezelschap, laten niets aan de verbeelding over.

Maar de beoefenaars van de vissport zijn niet alleen maar testosteronbommen die de lichamelijke liefde als enig doel hebben in hun verder zo lege bestaan. Nee, de liefde om de liefde bestaat ook voor hengelaars: de oprechte liefde.

Hoofse liefde

Het gaat dan om de liefde zelf, in de middeleeuwen de 'hoofse liefde' genoemd, waarbij men smacht naar een onbereikbaar lijkende vrouw, eentje die de getoonde liefde steevast niet beantwoordt. Ze is als een vis die het aanlokkelijke aas negeert. Maar net als in de hengelsport kan volhardendheid beloond worden. In de middeleeuwen begonnen de mannen in de hogere standen een begerenswaardige vrouw op een voetstuk te plaatsen. Iets dat een stevig contrast vormde met eerdere omgangsvormen. In dit verband worden in de literatuur vrijwel alleen man-vrouwrelaties genoemd.

Dat wil natuurlijk niet zeggen dat andere relaties niet voorkwamen. Zo was een platonische liefde tussen mensen van gelijk geslacht wel toegestaan in de middeleeuwen en die kon zelfs kerkelijk worden ingezegend. Maar wel 'handjes boven de dekens'.

*Daer woont een vrijster hier ontrent
Voor rijck by alle man bekent,
Een hupse, rappe, fluxe meyt,
Die hares vaders koeyen weyt:
Van leden kloeck, van lijve vol,
Van lippen dick, van koonen bol;
Voor al gesont gelijk een vis,
En groen gelijk het groenste lis,
En jeughdigh als de maeghde-palm,
In 't kort een vrijster als een salm.*

Die waardering voor de 'suyvere liefde' is nog onverminderd in de zestiende en zeventiende eeuw en de grote dichter Jacob Cats haalt de vis aan om een meisje van eer en goede zeden aan te prijzen:

*Er woont een meisje hier dichtbij
van goede komaf, weten wij
Een hupse, rappe, vlotte meid,
Die voor haar vader werkt met vlijt:
Stevig en met een mooi figuur,
Ronde lippen, wangen heel puur,
Bovenal gezond als een vis,
Onbedorven, dat is gewis,
En jeugdig als een maagdenpalm
Kortom, een vrijster als een zalm.*

Jacob Cats uit 'Spiegel van den Ouden
ende Nieuwen Tijd' -1635

Vissers met lieflijk gezelschap.

In dit gedicht maakt Cats ook handig gebruik van de andere betekenis van 'salm', namelijk een godvruchtig lied, een psalm.

Jacob Cats, van wie bekend is dat hij in zijn jonge jaren het zelf niet zo nauw nam met de moraal - hij zou een dienstmaagd hebben bezwangerd - moest niets hebben van allerlei hulpmiddeltjes om de vleselijke liefde op te wekken. Dat stond de enige echte en ware liefde maar in de weg. Hij bleef evenwel een roepende in de woestijn, maar wel eentje met veel tekst. Vanwege zijn honderden moraliserende teksten wordt hij ook wel *vadertje Cats* genoemd.

Oestersap

Oesters waren ook in de zeventiende eeuw al bekend om hun vermeende lust bevorderende werking. Dat vond Jacob Cats maar niets. Maar voor hij dat punt duidelijk maakt, somt hij eerst naast het 'siltig oestersap' een heel arsenaal op aan middelen die de werking van het huidige viagra minimaal zouden evenaren: brandnetelzaad in een soort griesmeelpap, artisjokkernen, de hersenen van een duif, de lellen van een haan en de ballen van een ram. "Doe toch maar niet", is het zeer breed uitgemeten advies van Jacob, want al die middeltjes zorgen niet voor de echte liefde. Hij maakt de vergelijking met een vis die met giftig aas is gevangen en dan wordt opgediend. Dat is niet goed voor de mens, net zomin als al die liefdesdrankjes die alleen het zinnelijke genot dienen. Maar *vadertje Cats* kon roepen wat hij wilde (en hij deed dat ook met graagte), toch bleef de gewone burger een hengelaar vooral zien als een lui varken dat alleen maar uit is op de lichamelijke liefde. En zo komen we toch weer uit op het als meer platvloers beleefde onderdeel van de liefde. Wie op zoek gaat, komt vaker schunnige teksten over vissers en de liefde tegen dan ingetogen stukken. In een anoniem liedboekje uit 1617 staat een tekst onder de titel: "Nutteloos is het vissen met hengel en haak, alleen fijn gezelschap voorkomt bezoek van Klaas Vaak."

Gevogel

De goed verstaander ziet onmiddellijk de dubbelzinnigheid van onderstaand liedje. Zo heeft het woord *gevogel* in het derde couplet (eigenlijk tot de dag van vandaag) een dubbelzinnige betekenis. Het betekent in ieder geval seksuele interactie. *Vissen* heeft in die tijd zelfs een dubbelzinnig dubbelzinnige betekenis. Niet alleen werd naast het hengelen, het bedrijven van de lichamelijke liefde er mee bedoeld, maar daarenboven ook het manuele werk om tot gerief te komen. De tekst van het sonnet maakt dat wel duidelijk. Voor de leesbaarheid is die geschreven in het Nederlands van nu.

*Wie in het groene gras bij een koele rivier,
Zitten kan onder een boom tegen de zonneschijn,
En zijn haakje in het water laat zakken aan een lijn,
Om een geschubde vis te vangen met een pier;*

*Wie dan zonder al te veel gedoe en getier,
Is met een willig meisje (waar er veel van zijn,
In de stad Arnhem) en dan ook met een fles wijn,
Die moed geeft voor wat wij willen doen met plezier;*

*Ik wil dan altijd voor mijn vreugd uit vissen gaan,
En het gevogel geef ik dan wat graag eraan,
Vanwege het gemak dat men zo kan ondergaan,*

*Want het vissen is echt een wellustige daad,
Met lieflijk gezelschap dat u daarin bij staat,
En zelf hoeft u dan niet meer aan het werk te slaan.* ■

Oesters waren ook in de zeventiende eeuw al bekend om hun vermeende lust bevorderende werking.